
ZESZYTY NAUKOWE WYŻSZEJ SZKOŁY PEDAGOGICZNEJ W BYDGOSZCZY
Studia Pedagogiczne 1981 z. 8

ZYGMUNT WIATROWSKI
WSP Bydgoszcz

PEDAGOGIKA PRACY A ANDRAGOGIKA

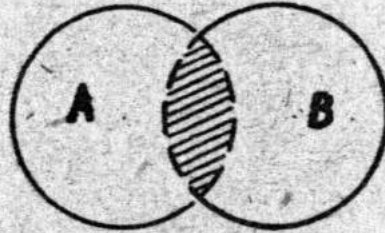
Rozwój i zakres andragogiki jako nauki o problemach pedagogicznych człowieka dorosłego, jest na ogół znany. Mamy bowiem do czynienia z dyscypliną pedagogiczną dostatecznie już utrwaloną, a na gruncie polskim reprezentowaną przez wielu wybitnych pedagogów.

Z chwilą wyodrębnienia się nowej dyscypliny pedagogicznej - pedagogiki pracy, traktującej o problemach przygotowania jednostki i zespołów do świadomego wyboru zawodu, przygotowania do pracy zawodowej oraz o problemach pedagogicznych człowieka pracującego zawodowo, wyłoniła się potrzeba ukazania problemów wspólnych i różniących te dwie dyscypliny pedagogiczne. Zadanie takie spełnić ma niniejszy artykuł, który ze zrozumiałych względów należy traktować bardziej jako propozycję do dyskusji, niż jako obowiązujący układ treściowy.

Stanowiska sprzyjające realizacji tak nakreślonego celu mogą być różne. Zwróć uwagę na dwa.

- 1/ Stanowisko wynikające z analizy zakresu treściowego pojęć: "człowiek dorosły" i "człowiek pracujący",
- 2/ Stanowisko uwzględniające szczegółową analizę zakresów problemowych rozpatrywanych dyscyplin.

Często spotkać się można z utożsamianiem pojęć: człowiek dorosły i człowiek pracujący. Zwracałem już uwagę na tę nieprawidłowość w pracy pt.: "Powodzenia i niepowodzenia szkolne pracujących" /1975/, w szczególności, gdy przeciwstawiałem się zbyt dowolnemu stosowaniu wyrażen: szkoła dla dorosłych i szkoła dla pracujących. Uważam, że między zakresami treściowymi pojęć: "człowiek dorosły" i "człowiek pracujący" zachodzi stosunek logiczny, zwany krzyżowaniem się zakresów. Symbolizuje go rys. 1.

Rys. 1

W naszym przypadku zakres wspólny będzie znacznie większy, stąd schemat przyjmie postać jak na rys. 2.

Rys. 2

Odczytać go można następująco. Zdecydowana większość ludzi dorosłych - to ludzie pracujący zawodowo. Są jednak ludzie dorośli nie pracujący zawodowo /np.: emeryci, inwalidzi, gospodynie domowe, ale także "niebieskie ptaki", "urodzeni w niedzielę" i inni/, jak również pracujący nie będący jeszcze dorosłymi /np.: młodociani/. Analiza tak wyróżnionych grup ludzkich prowadzi nas do twierdzenia, że nie każda z nich była przedmiotem trwałych zainteresowań andragogiki i nie każda też stanowi przedmiot zainteresowań pedagogiki pracy. W dalszej części rozważań przytoczę odpowiednie przykłady. Pragnę w tym miejscu dodać, że T. Nowacki zaproponował ostatnio termin: "andragogika pracy", który odnieszony jest do układu: $D = P$. Czy jednak taki termin jest nam w ogóle potrzebny?

L. Turowski uważa, że "andragogika jest to nauka o celach, treściach, formach, metodach, technikach i zasadach kształcenia, wychowania, uczenia się, samokształcenia i samowychowania ludzi dorosłych" /"Andragogika" - 1975, s. 22/. Do podstawowych zadań andragogiki najczęściej zalicza się następujące:

- kompensacja braków w wykształceniu dorosłych,
- poszerzenie wykształcenia ogólnego i zawodowego,
- wprowadzanie człowieka dorosłego w krąg życia społecznego i kulturalnego,
- regenerowanie sił fizycznych i psychicznych ludzi dorosłych,

- doskonalenie ich funkcjonowania w różnych sytuacjach życia,
- nieustanne rozwijanie i doskonalenie osobowości każdego człowieka.

Problematyka pedagogiki pracy zgrupowana jest w trzech jej działach, zwanych: pedagogiką przedzawodową /kształceniem przedzawodowym/, pedagogiką zawodową /kształceniem zawodowym/, i pedagogiką zakładu pracy.

Z przeglądu problemów specyficznych dla obu dyscyplin pedagogicznych wynika, że tylko w przypadku pedagogiki zakładu pracy występują wspólne problemy. Dotyczą one kształcenia i doskonalenia zawodowego pracujących. Szczegółowa analiza tych problemów przekonuje nas, że i w tym zakresie możliwe, a nawet konieczne są zróżnicowania. W dążeniu do ich uwypuklenia pomocne okazać się mogą ustalenia T. Nowackiego dotyczące trzech nurtów oświaty ustawicznej. Autor wyróżnia:

- 1/ system dyplomowy, utożsamiany najczęściej z procesem dokształcania ogólnego i zawodowego,
- 2/ system doskonalenia, z uwzględnieniem czterech funkcji tegoż doskonalenia oraz zasady szczeblowości,
- 3/ system oświaty bezinteresownej, wspierany głównie procesem samokształcenia /"Dydaktyka doskonalenia zawodowego" - 1976/.

Można przyjąć, że oświata dorosłych interesując się w zasadzie wszystkimi nurtami, nigdy dogłębnie nie wiązała swoich zainteresowań z odpowiednimi działaniami zawodowymi pracowników, a tym bardziej z ich rozwojem zawodowym. W grupie analizowanych szkół dla pracujących zawsze dominowała szkoła ogólnokształcąca. Ogólniej rzecz biorąc, w jej ujęciu i interpretacjach zawsze dominowały sprawy dotyczące rozwoju ogólnego człowieka dorosłego. Przesadnie akcentowano też system dyplomowy bez dostrzegania związku z systemem kwalifikacji pracowniczych. Pedagogika pracy nie negując potrzeby takich podejść i takich działań, wiąże swe zainteresowania przede wszystkim z rozwojem zawodowym pracownika, w którym istotną rolę odgrywają takie procesy, jak:

- świadomy wybór zawodu zgodnie z możliwościami osobisty-

mi i potrzebami społecznymi,

- właściwe przygotowanie zawodowe, warunkujące prawidłowe funkcjonowanie w całym okresie aktywności zawodowej,

- adaptacja społeczno-zawodowa, warunkująca szybkie i prawidłowe wejście pracownika w nurt zadań zawodowych i życia społecznego,

- identyfikacja z zawodem, z zakładem pracy i ze środowiskiem pracy, decydująca o wchodzeniu pracownika w rolę współgospodarza socjalistycznego zakładu pracy,

- dochodzenie do mistrzostwa w zawodzie, warunkujące stanie się pracownikiem doskonałym, niezawodnym, wzorowym.

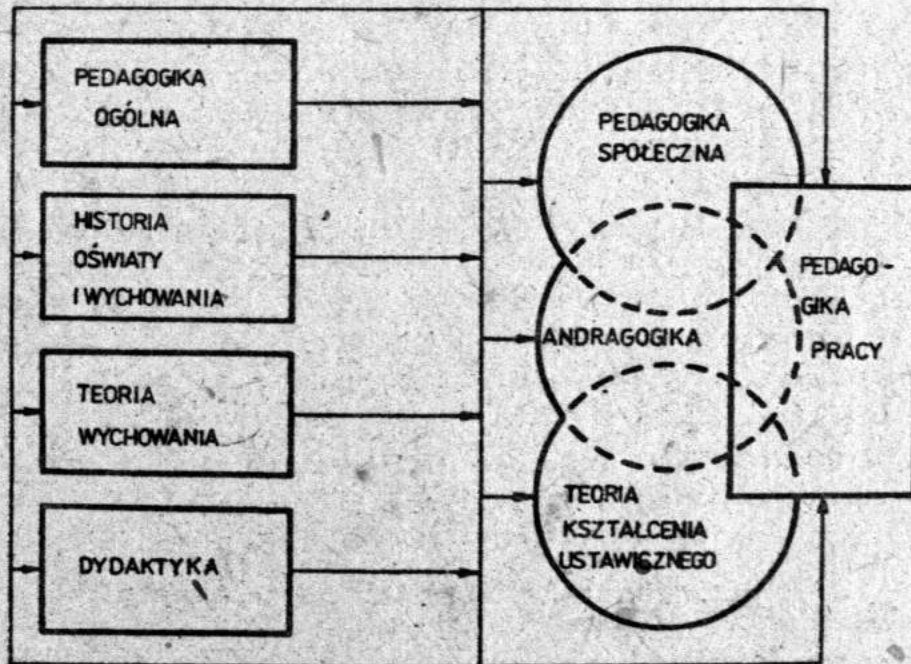
Trzy ostatnie procesy związane są z okresem aktywności zawodowej pracownika, który przeciętnie trwa około 40 lat, a więc mniej więcej połowę życia ludzkiego. W całym okresie aktywności zawodowej szczególna rola przypada odpowiednio zorganizowanemu kształceniu pracujących, w tym szczególnie doskonaleniu zawodowemu. Problemy powyższe tylko w nikłym stopniu interesowały andragogów i liczną grupę reprezentantów oświaty dorosłych. Tym między innymi należy tłumaczyć szybki rozwój pedagogiki pracy, dla której są to problemy podstawowe. Tym też należy tłumaczyć zainteresowanie się zakładów pracy tą nową dziedziną wiedzy pedagogicznej, którą nazwano pedagogiką pracy. Jeśli do wyszczególnionej grupy problemów specyficznych dla pedagogiki pracy dołączymy cały kompleks problemów związanych z humanizacją pracy i jej warunków, to sprawa odmienności problemowej pedagogiki pracy, nawet przy powtarzaniu tych samych haseł programowych, wydaje się oczywista.

Z przeprowadzonych rozważań wynika, że istnieją problemy interesujące zarówno andragogów, jak i pedagogów pracy, ale istnieją też problemy swoiste dla tych dwu dyscyplin pedagogicznych. Myślę, że problemy najbardziej swoiste dla współczesnej andragogiki wiążą się z nurtem kształcenia bezinteresownego oraz procesami samokształcenia i samowychowania realizowanego przez całe życie. Można nawet oczekiwać, że te właśnie problemy staną się przedmiotem odpowiednio zorganizowanych badań naukowych. Dla prawidłowego rozwiązywania tych problemów warto pomyśleć o powołaniu specjalnego instytutu naukowo-badaw-

czego /od dawna już postulowanego/, którego nazwę i kształt pozostawić można specjalistom.

Pedagogika pracy ze zrozumiałych względów musi skupiać swoje zainteresowania i działania wokół takich kategorii, jak: zawód, kwalifikacje pracownicze, praca zawodowa, mistrzostwo w zawodzie i osobowość zawodowa. Zależności zachodzące między podstawowymi dyscyplinami pedagogicznymi, w tym między andragogiką i pedagogiką pracy pokazuje poniższy wykres. /rys. 3/

PEDAGOGIKA PRACY W KOMPLEKSIE NAUK PEDAGOGICZNYCH

Wynika z niego, że punktem wyjścia dla kształtowania się specjalistycznych dyscyplin pedagogicznych, są cztery główne dziedziny wiedzy pedagogicznej: pedagogika ogólna, historia, wychowania, teoria wychowania i dydaktyka. Z nich to wyodrębniło się wiele dyscyplin pedagogicznych, w tym pedagogika społeczna i andragogika. Współczesne spojrzenie na nauki pedagogiczne prowadzi nas także do pedagogiki pracy, której układ problemowy z jednej strony wiąże się z głównymi dziedzinami wiedzy pedagogicznej, jak również z pedagogiką społeczną, andragogiką i teorią kształcenia ustawicznego, z drugiej zaś strony - i to stanowi novum w naukach pedagogicznych - z życiem gospodarczym kraju oraz z jego różnymi działaniami. A jeśli tak, to do odrzucenia jest sugestia, a nawet tendencja utożsamiania pedagogiki pracy z andragogiką czy też z pedagogiką społeczną. Są to dziś dziedziny wiedzy pedagogicznej charakteryzujące się już wyrazistą odrębnością, ale także między którymi związki są szczególnie bliskie. Zobowiązuje to pedagogów społecznych, andragogów i pedagogów pracy do ścisłej współpracy. Potrzeba współpracy wynika między innymi z idei edukacji permanentnej i postulatu kształcenia ustawicznego. Chodzi przecież o to, aby w tej nowej sytuacji edukacyjnej, kulturowej, technicznej i społeczno-ekonomicznej, wszystkie dyscypliny pedagogiczne stanęły na wysokości zadania.